

رسالة محمد

دانشگاه اصفهان

دانشکده‌ی زبان‌های خارجی

گروه زبانشناسی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبانشناسی

بررسی کاربردشناختی پیامک‌های زبان فارسی

استاد راهنما:

دکتر منوچهر توانگر

استاد مشاور:

دکتر والی رضایی

پژوهشگر:

شهره باقری کرم

تیر ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده‌ی زبان‌های خارجی

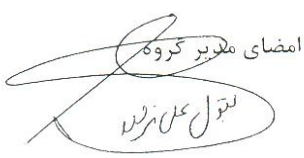
گروه زبانشناسی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبانشناسی خانم شهره باقری کرم تحت عنوان

بررسی کاربردشناختی پیامک‌های فارسی

در تاریخ ۱۳۹۷/۰۴/۲۷ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه ... عالی ... به تصویب نهایی رسید.

- ۱- استاد/استادان راهنمای پایان نامه دکتر سحر کرم با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا
- ۲- استاد/استادان مشاور پایان نامه دکتر زهرا رضایی با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا
- ۳- استاد/استادان داور داخل گروه دکتر کرم کزازی با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا
- ۴- استاد/استادان داور خارج از گروه دکتر احمد رضا لطیفی با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

امضای مدیر گروه

پاس اری

پاس و مد رای را نندش باث ب و ش باث اساس نندوات

و و پاس اوان از اتادرا مای مرم ناب آ می دمر و وان و مان اساید مری

اند ق ان ا ایری ودهار.

قدم

رروما م ان ح ازرن یاری ام و درو باگام ی رشان باث

ا قات گام ی وچم مام ال زرن بالاص ق ب عم و د اش دیده ار

و ن

م م د م م ر

چکیده

پژوهش حاضر به مطالعه‌ی کاربردشناختی داده‌های تحقیق، برگرفته از محاورات موجود در پیامک‌های فارسی، در چارچوب نظریه‌ی تضمن‌های مکالمه‌ای گرایس اختصاص دارد. از آنجا که یکی از انگیزه‌های اصلی استفاده از کلام غیرمستقیم در محاورات پیامکی رعایت ادب است، نظریه‌ی ادب براون و لوینسون (۱۹۸۷) نیز معرفی و در بخش تحلیل داده‌ها مورد توجه قرار گرفته است. این نظریه با معرفی مفهوم وجهه، به ارائه‌ی دسته‌بندی کاملی از راهبردهای مؤدبانه که محاوره‌کنندگان در تلاش برای کاهش تهدید ناشی از کنش‌های تهدیدکننده‌ی وجهه مورد استفاده قرار می‌دهند، می‌پردازد. در راستای انجام این مطالعه‌ی کاربردشناختی، ابتدا پرسش‌هایی مطرح و سعی شد که براساس رویکرد اتخاذی تحقیق، به آنها پاسخ داده شود تا (۱) چگونگی رعایت اصل همکاری در محاورات پیامکی بررسی و با محاورات عادی مقایسه گردد، (۲) انگیزه‌های محاوره‌کنندگان از به‌کارگیری کلام غیرمستقیم مشخص شود، (۳) چگونگی ایجاد تضمن از طریق صورت‌های ابداعی موجود در پیامک‌های فارسی بررسی گردد و (۴) تضمن‌های غیرمتعارف موجود در پیامک‌های فارسی دسته‌بندی شود.

برای رسیدن به این اهداف، ابتدا ۱۵۰۰ داده از میان محاورات پیامکی تعدادی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش استخراج شد. سپس، با در نظر گرفتن مصادیق نقض راهکارهای مکالمه‌ای، پاره‌گفت‌های غیرمستقیم و دارای تضمن شناسایی شدند. بدین ترتیب داده‌های ثانویه شامل حدود ۹۰ محاوره‌ی پیامکی به دست آمد. سپس، داده‌های به دست آمده، براساس انگیزه‌ی محاوره‌کنندگان از به‌کارگیری کلام غیرمستقیم، تحلیل و دسته‌بندی شدند.

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که به‌دلیل کانال ارتباطی خاصی که در محاورات پیامکی وجود دارد، تفاوت‌هایی بین رعایت اصل همکاری در این نوع ارتباط و محاورات عادی وجود دارد. از جمله اینکه محاوره‌کنندگان در این ارتباط، علاوه بر رعایت ادب و اثرگذاری بیشتر کلام، گاهی راهکارهای مکالمه‌ای را به‌دلیل ویژگی‌های خاص این نوع ارتباط نقض می‌کنند. کانال ارتباطی مورد استفاده در این ارتباط همچنین، امکان خلق تضمن‌های نامتعارف‌تری را نسبت به محاورات عادی فراهم می‌آورد که استنباط آنها مستلزم ارجاع دقیق‌تری به بافت است. از دیگر تفاوت‌های موجود میان این دو مجرای ارتباطی می‌توان به وجود فاصله‌ی فیزیکی بین محاوره‌کنندگان در ارتباط پیامکی اشاره کرد که به آنها این امکان را می‌دهد که بین خود و مخاطبان‌شان فاصله‌ی اجتماعی بیشتری نسبت به فاصله‌ی اجتماعی واقعی که بین آنها وجود دارد، قائل شوند. آنها همچنین انتظارات خود را در مورد میزان مرتبط بودن نوبت‌های مکالمه‌ای پایین می‌آورند. در مورد صورت‌های ابداعی مورد استفاده در ارتباط پیامکی این نتیجه به دست آمد که این صورت‌ها، گاهی دارای تضمن هستند، و گاهی هم به‌عنوان ابزاری برای نشان دادن کلام غیرمستقیم مورد استفاده قرار می‌گیرند. بررسی این صورت‌ها در پیامک‌های فارسی همچنین نشان داد که محاوره‌کنندگان از سه راهبرد مورد استفاده برای خلق این صورت‌ها شامل بزرگ‌نویسی حروف، استفاده از شکلک‌ها و تکرار علائم و حروف نقطه‌گذاری بهره‌جسته تا معنایی اضافه بر معنای تحت‌اللفظی پیام خود، به آن بی‌فزایند.

کلید واژه‌ها: اصل همکاری در مکالمه، راهکارهای گرایس، تضمن‌های مکالمه‌ای، اصل ادب، راهبردهای مؤدبانه، پیام‌های متنی یا متون پیامکی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- شرح و بیان مسئله‌ی پژوهشی	۲
۳-۱- اهمیت و ارزش تحقیق	۴
۴-۱- اهداف تحقیق	۵
۵-۱- سوال‌ها و فرضیه‌های تحقیق	۵
۱-۵-۱- سوال‌های تحقیق	۵
۲-۵-۱- فرضیه‌های تحقیق	۵
۶-۱- کاربرد نتایج تحقیق	۶
۷-۱- ساختار تحقیق	۶
۸-۱- مفاهیم کلیدی	۷

فصل دوم: پیشینه

۱-۲- مقدمه	۸
۲-۲- پیشینه‌ی مطالعات کاربردشناختی یکی از انواع گفتمان	۱۰
۳-۲- مطالعات زبان‌شناختی ارتباطات رایانه_محور	۱۵
۴-۲- خلاصه و جمع‌بندی	۳۱

فصل سوم: چارچوب نظری

۱-۳- مقدمه	۳۳
۲-۳- کاربردشناسی	۳۴
۱-۲-۳- کاربردشناسی، نحو، معنی‌شناسی	۳۵
۲-۲-۳- گفتمان‌شناسی و کاربردشناسی	۳۶
۳-۳- جایگاه کاربردشناسی در زبان‌شناسی	۳۶
۴-۳- بافت	۳۷

۳۷	۱-۴-۳- بافت موقعیت
۳۸	۲-۴-۳- بافت دانش پیش‌زمینه‌ای
۳۸	۳-۴-۳- هم‌بافت
۳۹	۵-۳- چارچوب نظری مطالعه‌ی حاضر
۳۹	۱-۵-۳- اصل همکاری
۴۰	۲-۵-۳- رعایت کردن راهکارها
۴۱	۳-۵-۳- عدم رعایت راهکارها
۴۱	۱-۳-۵-۳- تخطی کردن از یک راهکار
۴۲	۲-۳-۵-۳- صرف‌نظر کردن از یک راهکار
۴۲	۳-۳-۵-۳- تداخل راهکارها
۴۳	۴-۳-۵-۳- عدم رعایت یک راهکار به خاطر نقصان کنش زبانی
۴۳	۵-۳-۵-۳- به تعلیق در آوردن راهکارها
۴۳	۶-۳-۵-۳- نقض راهکارها
۴۴	۴-۵-۳- انواع معانی ضمنی
۴۵	۱-۴-۵-۳- تضمن متعارف
۴۶	۲-۴-۵-۳- تضمن مکالمه‌ای
۴۶	۱-۲-۴-۵-۳- تضمن‌های مکالمه‌ای عمومی
۴۷	۲-۲-۴-۵-۳- تضمن‌های سنجه‌ای
۴۷	۳-۲-۴-۵-۳- تضمن‌های مکالمه‌ای خاص
۴۸	۵-۵-۳- ویژگی‌های تضمین مکالمه‌ای
۴۸	۱-۵-۵-۳- جدایی ناپذیری و نامتعارف بودن
۴۹	۲-۵-۵-۳- تغییر تضمین
۵۰	۳-۵-۵-۳- محاسبه پذیری
۵۰	۴-۵-۵-۳- ابطال‌پذیری
۵۱	۶-۵-۳- تفاوت تضمین و استنباط
۵۱	۷-۵-۳- تفاوت تضمین و استلزام
۵۲	۸-۵-۳- عبارات احتیاط‌آمیز

۵۲	..... ۳-۵-۹- اصل ادب
۵۶	..... ۳-۵-۱۰- پیش‌توالی
۵۸	..... ۳-۶- برخی ویژگی‌های زبان پیامک‌های فارسی
۵۹	..... ۳-۶-۱- جایگاه زبان پیامک بر روی پیوستار گفتار_نوشتار
۵۹	..... ۳-۶-۱-۱- تفاوت‌های زبان گفتار و نوشتار
۶۴	..... ۳-۶-۱-۲- ملاک زمان‌بری و جایگاه زبان پیامک بر روی پیوستار گفتار و نوشتار
۶۵	..... ۳-۶-۲- مسئله‌ی نوبت‌گیری و عدم انسجام در ارتباطات الکترونیکی
۶۶	..... ۳-۶-۳- فرازبان‌شناسی
۶۷	..... ۳-۶-۴- نگاهی به نشانه‌های فرازبانی پیامک‌های فارسی
۶۸	..... ۳-۷- خلاصه و جمع‌بندی

فصل چهارم: روش تحقیق

۷۰	..... ۴-۱- مقدمه
۷۰	..... ۴-۲- نوع مطالعه از نظر هدف و روش
۷۱	..... ۴-۲-۱- نوع مطالعه از نظر هدف
۷۱	..... ۴-۲-۲- نوع مطالعه از نظر روش
۷۱	..... ۴-۳- روش گردآوری اطلاعات و داده‌های تحقیق
۷۱	..... ۴-۳-۱- انتخاب داده‌ها
۷۲	..... ۴-۳-۲- تحلیل داده‌ها
۷۲	..... ۴-۴- محدودیت‌های تحقیق
۷۳	..... ۴-۵- خلاصه و جمع‌بندی

فصل پنجم: تحلیل داده‌ها

۷۴	..... ۵-۱- مقدمه

۷۵	۲-۵- علق استفاده از گفتار غیرمستقیم.....
۷۷	۳-۵- تضمن‌های حاصل از نقض راهکار کیفیت.....
۷۸	۱-۳-۵- موارد نقض راهکار کیفیت به دلیل جذابیت و اثرگذاری بیشتر کلام.....
۷۸	۱-۱-۳-۵- عبارات توهین‌آمیز.....
۷۹	۲-۱-۳-۵- استعاره.....
۸۰	۳-۱-۳-۵- مجاز.....
۸۰	۴-۱-۳-۵- کنایه.....
۸۱	۵-۱-۳-۵- شبه پرسش‌ها برای بیان شگفتی.....
۸۱	۲-۳-۵- موارد نقض راهکار کیفیت به منظور رعایت ادب.....
۸۲	۱-۲-۳-۵- شبه پرسش‌ها.....
۸۴	۲-۲-۳-۵- کنایه.....
۸۶	۴-۵- تضمن‌های حاصل از نقض راهکار ربط.....
۸۶	۱-۴-۵- موارد نقض راهکار ربط به دل‌یل جذابیت و اثرگذاری بیشتر کلام.....
۸۶	۱-۱-۴-۵- اشاره کردن.....
۸۷	۲-۱-۴-۵- تداعی کردن.....
۸۹	۲-۴-۵- موارد نقض راهکار ربط به منظور رعایت اصل ادب.....
۸۹	۱-۲-۴-۵- اشاره کردن.....
۹۲	۲-۲-۴-۵- تداعی کردن.....
۹۳	۳-۴-۵- موارد نقض راهکار ربط به دلیل محدودیت‌های ارتباط پیامکی.....
۹۵	۵-۵- تضمن‌های حاصل از نقض راهکار کمیت.....
۹۶	۱-۵-۵- موارد نقض راهکار کمیت به دلیل جذابیت و اثرگذاری بیشتر کلام.....
۹۶	۱-۱-۵-۵- تکرار.....
۹۷	۲-۱-۵-۵- اغراق.....
۹۷	۳-۱-۵-۵- کم‌گویی.....
۹۸	۴-۱-۵-۵- زیاده‌گویی.....
۹۸	۲-۵-۵- موارد نقض راهکار کمیت به منظور رعایت اصل ادب.....
۹۹	۱-۲-۵-۵- زیاده‌گویی.....

۹۹.....	۵-۲-۲-۵- کم گوئی
۱۰۰.....	۵-۲-۳- همان گوئی
۱۰۰.....	۵-۳- موارد نقض راهکار کمیت به دلیل جبران محدودیت‌های ارتباط پیامکی
۱۰۱.....	۵-۶- تضمن‌های حاصل از نقض راهکار روش
۱۰۲.....	۵-۶-۱- موارد نقض راهکار روش به دلیل جذابیت و اثرگذاری بیشتر کلام
۱۰۲.....	۵-۶-۱-۱- ابهام
۱۰۳.....	۵-۶-۱-۲- کلی گوئی
۱۰۳.....	۵-۶-۱-۳- استفاده از حذف و جملات ناقص
۱۰۴.....	۵-۶-۲- موارد نقض راهکار روش به منظور رعایت ادب
۱۰۴.....	۵-۶-۲-۱- ابهام
۱۰۴.....	۵-۶-۲-۲- ابهام
۱۰۵.....	۵-۶-۲-۳- کلی گوئی و جابجایی شنونده
۱۰۵.....	۵-۶-۲-۴- ناقص صحبت کردن
۱۰۶.....	۵-۶-۳- موارد نقض راهکار روش به دلیل ویژگی‌های خاص ارتباط پیامکی
۱۰۷.....	۵-۷- تضمن‌های حاصل از ویژگی‌های خاص پیامک
۱۰۸.....	۵-۷-۱- بزرگ‌نویسی تمام حروف
۱۱۱.....	۵-۷-۲- استفاده از شکلک‌ها
۱۱۳.....	۵-۷-۳- تکرار حروف و علائم نقطه‌گذاری
۱۱۴.....	۵-۸- خلاصه و جمع‌بندی مطالب

فصل ششم: نتیجه‌گیری

۱۱۵.....	۶-۱- مقدمه
۱۱۵.....	۶-۲- پاسخگویی به سوالات تحقیق
۱۱۵.....	۶-۲-۱- سوال و فرضیه‌ی اول
۱۱۷.....	۶-۲-۲- سوال و فرضیه‌ی دوم
۱۱۸.....	۶-۲-۳- سوال و فرضیه‌ی سوم
۱۱۹.....	۶-۲-۴- سوال و فرضیه‌ی چهارم

عنوان

صفحه

پیشنهاداتی برای مطالعات آینده.....	۱۲۱
واژه نامه‌ی انگلیسی به فارسی	۱۲۲
واژه نامه‌ی فارسی به انگلیسی	۱۲۶
فهرست منابع.....	۱۳۰

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۴۵	شکل ۱-۳ نمودار انواع محتوای ارتباطی گفته‌ها
۵۴	شکل ۲-۳ نمودار راهبردهای ممکن برای انجام FTA
۵۶	شکل ۳-۳ نمودار راهبردهای بیان غیرمستقیم
۱۲۰	شکل ۱-۶ نمودار انواع تضمن‌های غیرمتعارف موجود در پیامک‌های فارسی

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۶۳	جدول ۲-۳ برخی مشخصه‌های گفتمان منظم و نامنظم.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

یکی از حوزه‌های مهم مطالعات زبان‌شناختی، کاربردشناسی است. کاربردشناسی به مطالعه‌ی گونه‌ای از معنا می‌پردازد که گوینده (یا نویسنده) آن را منتقل و شنونده (یا خواننده‌ی متن) برداشت می‌کند. بنابراین، کاربردشناسی بیشتر با تحلیل منظور افراد از پاره‌گفت‌هایشان سروکار دارد تا با معنی خود کلمات یا عباراتی که به کار می‌برند (یول^۱، ترجمه‌ی توانگر و عموزاده، ۱۳۸۳: ۱۱). اگرچه کاربردشناسی نسبت به سایر حوزه‌های زبان‌شناسی مانند نحو و صرف، حوزه‌ای نوپا محسوب می‌شود، اما امروزه این حوزه برای تمامی زبان‌شناسان موضوعی شناخته شده است، و اکثر آنها به این مسئله اذعان دارند که ما به ماهیت زبان پی نخواهیم برد مگر این‌که درک درستی از کاربردشناسی داشته باشیم؛ بدین معنا که چگونه زبان در تعامل‌های زبانی مورد استفاده قرار می‌گیرد (لیچ^۲، ۱۹۸۳: ۱).

---

1. Yule
2. Leech

یکی از نظریه‌های کاربردشناختی مطرح، که به مسئله‌ی معنای مورد نظر افراد در تعاملات زبانی می‌پردازد، نظریه‌ی «تضمن‌های مکالمه‌ای»^۱ گرایس^۲ می‌باشد. این نظریه تلاشی است برای پرداختن به این مسئله که شنونده چگونه از آنچه گوینده تولید می‌کند، منظور او را در می‌یابد یا چگونه از سطح معنای تحت‌اللفظی به سطح معنای ضمنی می‌رسد.

گرایس نظریه‌ی معنای ضمنی را در ارتباط با مکالمات روزمره مطرح کرده است. اما می‌توان گفت، علاوه بر مکالمات روزمره، مکالمات تلفنی، گپ نوشتاری^۳، رایانامه^۴، پیامک^۵ و غیره، انواع دیگر روش‌های گفتگو را تشکیل می‌دهند. از میان این روش‌ها، روش ارسال پیامک از رواج و محبوبیت خاصی برخوردار است که بالاخص در میان جوانان دارای نمود چشمگیری می‌باشد. این محبوبیت و استفاده‌ی روزافزون از ارتباط پی‌ام‌کی توسط جوانان که آنان را تبدیل به نسل به اصطلاح «شبکه‌ای»^۶ کرده، موجب شده است که زبان‌شناسان الزاماً^۷ به آن توجه نموده و آن را مورد بررسی قرار دهند. بنابراین، در تحقیق حاضر سعی می‌شود به بررسی پاره‌ای از داده‌های مکالمات پیامکی زبان فارسی در چارچوب نظریه‌ی کاربردشناختی گرایس (۱۹۷۵) پرداخته شود. علاوه‌براین، در خلال این مطالعه‌ی کاربردشناختی تفاوت‌های کاربردشناختی موجود بین ارتباط پیامکی و مکالمات روزمره نیز بررسی خواهد شد.

۱-۲- شرح و بیان مسئله‌ی پژوهشی

زبان به عنوان ابزاری طبیعی که به منظور بیان مفاهیم و ارتباط میان انسان‌ها به کار گرفته می‌شود، در اکثر جوامع زبانی به دو شکل گفتاری و نوشتاری تبلور می‌یابد. در گفتار، فرد از بافت غیرزبانی که در آن سخن می‌گوید و نیز ویژگی‌های زبرنجیری^۷ زبان مثل آهنگ صدا، تکیه، مکث و غیره برای القای بهتر منظور خود بهره می‌گیرد. حالات صورت^۸، وضع بدن و کیفیت صدا نیز از دیگر امکاناتی هستند که برای اثربخش‌تر کردن کلام به گوینده کمک می‌کنند. گوینده همچنین عکس‌العمل‌های مخاطب خود را به صورت مستقیم مشاهده می‌کند و بر

-
1. conversational implicatures
  2. Grice
  3. chat
  4. electronic mail (e-mail)
  5. short message
  6. net generation
  7. suprasegmental features
  8. facial expressions

اساس آن گفته‌ی بعدی خود را سازمان‌دهی می‌کند. در مقابل گفتار، نوشتار قرار دارد که در آن علاوه بر حذف بافت غیرزبانی و ویژگی‌های فرازبانی و عدم دسترسی به عکس‌العمل‌های مخاطب، نویسنده ممکن است پاسخ مخاطب را روزها و یا حتی ماه‌ها بعد دریافت کند.

با در نظر گرفتن ویژگی‌های زبان گفتار و نوشتار، می‌توان گفت زبان پیامک تلفیقی از زبان گفتار و زبان نوشتار است. بدین معنا که این زبان از یک طرف از نوشتار به عنوان ابزار ارتباطی^۱ استفاده می‌کند، و از طرف دیگر دارای برخی ویژگی‌های زبان گفتار نظیر سبک محاوره و تکرار می‌باشد. این شباهت به زبان گفتار تا حدی است که کاربران خدمات پیام کوتاه^۲ در برخی موارد برای جبران نبود ویژگی‌های زبرنجیری، از روشهایی مثل تکرار حروف، بزرگ‌نویسی آنها و به‌کارگیری شکلکها^۳ استفاده می‌کنند. ماهیت ارتباط پیامکی که ابزار ارتباطی جدیدی را برای افراد فراهم آورده است از یک سو و نیز اهداف کلی استفاده از آن، که همان تسریع و تسهیل ارتباط و نیز صرفه‌جویی اقتصادی می‌باشد از سوی دیگر، باعث شکل‌گیری گفتمان جدیدی شده است و همین امر موجب شده که مطالعه‌ی آن از زوایای مختلف از جمله ابعاد دستوری، آوایی، معنایی، واج‌شناختی و کاربردشناختی اهمیت خاصی پیدا کند. موضوع این رساله بررسی کاربردشناختی این ابزار ارتباطی جدید در چارچوب نظریه‌ی معانی ضمنی گرایس می‌باشد. به منظور رسیدن به این هدف، ابتدا لازم است نوع گفتمان مورد استفاده در پیامک‌های فارسی به درستی تعریف گردد. نویسنده، برای دستیابی به این هدف، از ملاک‌های گفتمان‌شناسی^۴ بهره می‌جوید. سپس تعداد مناسبی از پیامک‌های زبان فارسی جمع‌آوری، طبقه‌بندی و در چارچوب نظریه‌ی فوق‌الذکر توصیف خواهند شد. در راستای این توصیف کاربردشناختی، موارد نقض^۵ راهکارهای گرایس^۶، یعنی موارد عدم انطباق بین معنای تحت‌اللفظی پیامک‌ها و معنای کاربردشناختی آنها، که در پاره‌ای اوقات به علت ویژگی‌های خاص زبان پیامکی اتفاق می‌افتد، ذکر می‌شود. سپس راهکار نقض شده شناسایی و تضمن مکالمه‌ای حاصل از نقض آن راهکار، تعریف خواهد شد. بررسی انگیزه‌ی محاوره‌کنندگان در استفاده از گفتار غیرمستقیم، از دیگر مسائل کاربردشناختی است که به آن پرداخته می‌شود. در این ارتباط

-
1. medium
  2. short message services (SMS)
  3. emoticons
  4. discourse analysis
  5. flout
  6. Gricean maxims

داده‌های پیامکی تحقیق، براساس اصل ادب^۱ که مهم‌ترین علت استفاده از گفتار غیرمستقیم محسوب می‌شود، در چارچوب نظریه‌ی ادب براون و لوینسون^۲ (۱۹۸۷) بررسی خواهند شد.

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق

همانگونه که قبلاً اشاره شد، علم کاربردشناسی به بررسی منظور گوینده می‌پردازد (یول، ترجمه‌ی توانگر و عموزاده، ۱۳۸۳: ۱۱). این علم، به عنوان شاخه‌ای از زبانشناسی که عنصر انسان را در تحلیل‌های خود وارد می‌سازد، به مطالعه‌ی ارتباط میان صورت‌های زبانی و کاربران آنها می‌پردازد. به اعتقاد یول (ترجمه‌ی توانگر و عموزاده، ۱۳۸۳: ۱۲)، مزیت مطالعه‌ی کاربردشناسی این است که تحلیل‌گر می‌تواند در مورد معنی مورد نظر افراد، اهداف، مقاصد و تصورات آنها و نیز نوع کنش‌های آنها به هنگام گفتار بحث کند.

در میان شاخه‌های مختلف کاربردشناختی نیز نظریه‌ی معانی ضمنی گرایس دارای جایگاه خاص و اهمیت بسزایی است، زیرا در تعاملات زبانی در اکثر موارد منظور گویندگان با آنچه به زبان می‌آورند برابر نیست و حتی گاهی اوقات آنها دقیقاً عکس آنچه را گفته‌اند در نظر دارند. ولی با این وجود گویندگان زبان به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. نظریه‌ی گرایس با معرفی اصل همکاری^۳ و راهکارهای مربوط به آن، این مسئله را مطرح می‌نماید که چرا افراد، علی‌رغم ی‌کسان نبودن معنای تحت‌اللفظی و معنای کاربردشناختی گفته‌هایشان، به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. مطالعه‌ی متون پیامکی^۴ در چارچوب نظریه‌ی گرایس علاوه بر مزیت مذکور از دو جنبه‌ی دیگر نیز حائز اهمیت است، زیرا از یک طرف ابزاری تحلیلی در اختیار ما قرار می‌گیرد که بر اساس آن جنبه‌های کاربردشناختی زبان پیامکی که تا به حال مورد بررسی قرار نگرفته روشن خواهد شد و از طرف دیگر این مسئله که پیامک‌های فارسی تا چه حد از اصل همکاری و رویکردهای مربوط به آن تبعیت می‌کند، بررسی می‌شود.

-
1. politeness principle
  2. Brown and Levinson
  3. cooperative principle
  4. text-messages